

FAMILIUL

DIUARIU BELETRISTICU SI ENCICLOPEDICU - LITERARIU CU ILLUSTRATIUNI.

CUGETĂRI DESPRE VALÓREA SI DESVOLTAREA CARACTERULUI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj (Continuare.)

Adeveratu că științele și cunoștințele formă mai multu teori'a, era caracterulu se manifesta in practic'a vieții, in modulu lucrării noastre. Cu toate aceste cine se pōta negă, că știința ne face spiretalminte mai liberi, mai nedependinti, mai sinceri, mai tienaci și constanti, cumu și — fiindu cunoștințele noastre cumu se cade intemeiate — totu-odata mai morali și religioși? Momente aceste, cari câte toate se tienu de ființa caracterului morale și inriurescu potericu asupr'a desvōltării și intaririi lui.

Anume sufletesce mai liberi ne facu științele prin cunōscerea necsului dintre lucrurile din lume, a causeru causeru, ce'a ce are de consecința respirea și disparerea multoru prejudecē stricatiōse. Mai nedependenti ne facu totu prin acēt'a, cumu și prin laboriositatea propria; pentru-că nice-decātu nu e lucru micu, ba e adeveratu eroismu a invinge aplecarea spre lene, ce pre terimulu ocupatiuniloru spiretuali că și pre alu altor'a asia de desu și la asia de multi predomnesce, și invingundu-o — dupa mactim'a celoru betrani „nulla dies sine linea“ — a face in cutare ramu de scientia necontentu progresu. Ne facu încă științele mai sinceri, care calitate nasce din scrutarea adeverului și din propasirea facuta in dis'a scrutare. Apoi din diligintia și din incordarea poteriloru, ce se poftescu la labōrea spiretuale, profita și tienacitatea și constanti'a noastră in toate cele bune. Pe urma cumcā științele și cunoștințele fundate promovēdia și moralitatea și religiositatea adeverata, ast'a o documentēza atāti

barbati mari ai istoriei, bunaōra unu Newton, carele la memorarea ori rostirea numelui Fiintiei supreme si-redicā totu-de-a-un'a pelari'a; unu Bacon de Verulam, carele enuncia necontestabilele adeveru, că filosof'a gustata numai superficialu, numai pe deasupr'a, pōte dōra se ne abata de la D.-dieu, ea iuse gustata deplinu, siguru ne readuce la dinsulu; ¹⁾ unu Alesandru Humboldt, despre carele se scrie, că privia de pierduta dñu'a, in carea nu potea ceti vre-o pericopa cātu de scurta din scrierile santului Vasiliu celu mare și ale altoru parinti basericesci și preste totu din cărțile sante ale religiunei crestine; unu Washington, Thiers și a. m. m.

VI. *Educarea spiretului și respective a minții in speciale; influința obiectelor de instruire din școlele elementarie, mediocrie și superiori asupr'a formării caracterului.* Dupa ce pe scurtu vediumu inriurinti'a instruirii scolastice asupr'a caracterului in generale, se o vedemu acumu și in speciale din punctulu-de-vere alu diferiteloru discipline seu rami și obiecte de invetiamentu. Se o vedemu in anumita ordine și gradatiune, dupa cumu gradatu se desvōlta și mintea copilului, antāiu venindu in acestu respectu intuitiunea și observarea, dupa ea urmandu memori'a, apoi preceperea, și că coron'a tuturoru epoc'a ratiunei. Acestei desvōltări gradate a minții trebuie se se cōfōrme atātu sīrulu cātu și mesur'a obiectelor și materieloru de pro-

¹⁾ Bacon de Verulam: Leves gustus in philosophia movent fortasse ad atheismum, sed pleniores haustus ad religionem reducut.

pusu și pertractatu în școlile elementare, apoi în cele mijlocie, și pre urma în cele superioare.

1. a) Abia trebuie să spunem, că școlă poporală, elementară are să propună din cunoștințele folosite atât, cât după cercătarile sociale și este de lipsa poporului de rându. Aice, cum se știe, instruirea începe adică cu deprinderi în vorbire și precepere pe baza intuirii obiectelor, asociată cu elementele primordiale din limbă matera și gramatică ei. Înțelegerea pe terimul instructiunii, desclintită aice în școlile începătoare, nice unu felu de metodu nu o poate suplini. Mai mult: putem afirma, că fara intuiție, fara cunoșterea obiectelor și lucrurilor pe baza dinsei, abia de poate instruirea aretă asta-di vreun rezultat palpabil și durabilă fia pe campulu științelor fia pe alu artiloru.

Mai perfectu au mai imperfectu o recunoșcerea acestă în zilele noastre și în secolele ultime unu Bacon, Luther, Comenius, Rousseau, Locke, Basedon și alții. Dăra meritulu principale în acestu respectu se cuvine nemeritoriului Pestalozzi, carele proclama învețierea intuitivă de lege primară a instruirii, prin ce schimbă cu totul față și metodu de mai înainte alu școlilor, alesu alu celor elementare. Elu propune în „Cartea mameilor,” că înțelegerea se o începe copilulu dela corpulu seu și de la singuritele membre ale acestui-a. Pe urmele lui Pestalozzi apoi metodu de adică estinde înțelegerea și observarea asupră totoruru obiectelor, ce potu cadă sub simțirile băiatului, neluând afară de la această regulă nice lucrurile religioase și morale.

b) Și chiar aceste ultime, înțelegem religioasă și morală religioasă cu istoria biblică se posedu aice deosebită momentosități din punctulu formării caracterului. Așa este. Pentru că, chiar cerului! sunt — și nu ne îndoiu că și pre venitoriu voru rămâne — încă foarte puține și debile vocile, cari pretind eliminarea a ori-ce învețimentu religioasă din școlă poporală. Majoritatea departe precumpenitória a pedagogilor și preste totu a barbatilor de școlă sustine în interesulu bine înțelesu alu societății omenești propunerea religioasă, și încă îndată dela primul pasu ce-lu face băiețelulu pe cararea școlii.

Mare și nestersă impresiune face aici asupră animalelor fragede acum pietosă rugă și respective cantare a copilasilor, cu care începe și se finese propunerea religioasă și preste totu instruirea aște- și pomeridiană; asemenea adâncu impresiunea tonulu serbatorescu cumu și serioșitatea și venerațiunea, cu care doctorele vorbesce și trebuie totu-de-a-ună se vorbescă despre lucrurile sante ale religioasă. Firesce că, spre a poté vorbi și propune estmodu, doctorele trebuie se fia însuși animată de credința via; altminteră ce nu va veni din anima, nici nu va petrunde la anima.

c) Încă mai lesne, mai iute și mai afundă se implanta maximele religioasă-morale în animalele plapande prin propunerea istoriei biblice. Și ore pentru ce? Pentru-că disele maxime aice

se înfașioșă fantastei vieți a copilasilor în forme concrete, în asemănări, icone, istorioare și templete familiare. Apoi în aceste băiețelulu dă la totu pasulu preste biografia unei a se u alteia di persoane biblice, descrisă într'unu modu pre câtu de multeori simplu până la naivitate, pre atâtu și atragătoriu; afla vieți a depinsă din lăturea cea bună că și din cea rea; prin această găsese puncte acomodate de comparări; vede luptă celor buni contră celor rei și proclăti, și alte asemeni.

Era apoi morală istoriilor? Acestă — cumă adevărată omenescă, deca e în consuetu cu cea divină, învinge toate tentațiunile și piedecile restogolite în calea celor virtuoși; cumă că numi comuniunea cu D.-diu duce la fericire adevărată și salutare, era abaterea de la această comuniune la ruina; cumă că mâna providenței divine dirige firulu vieții și sorțea indivizilor singuriti că și a poporilor, — această morală nu e pitulată asidicându și ascunsa printre sime. Mai mult încă: în istorioare biblice D.-diu ocure plane antropomorfisatu, în forma de omu, că tata bunu, îngritoriu și dreptu, amblandu printre creaturele pământene spre a remunera credința, iubirea deapropelului, fidelitatea, perseveranța întră cele bune și alalte virtuți ale omenilor de bine, și dincontra spre a pedepsi faptele ticăloșe ale celor iuretatiti. Astfelu în animă nevinovată a băiețelulu că printr'o oclindă se rasfrange procesulu formațiunii caracterelor, în templările poporului biblicu se presintă ochiloru minții băiețelulu adevăratele eterne ale istoriei universale, și pre această cale diusu se alege înavutitu cu mari ideie, cu sanetose maxime și principie pentru următorii a sa viața practică. Astfelu Bibliă e într'adeveru carte din viața și pentru viața.

Ună înse se nu se uite întră propunerea religioasă niciodată, anume această, că punctulu-de-mancare, fundamentulu și esența legii creștinești e iubirea, sinceră iubire a lui D.-diu și a deapropelului. Se nu pecătușcă dreptăceă catechetii și în seculu nostru numita alu luminării contră acestei sublime legi creștine și umane, ci se se desbare de falsă credință, ca problemă instruirii religioasă ar fi standu întră a semăna în piepturile fragede sementiă netoleranței și urei cătră cei de alte convicțiuni religioasă, prin ce cei în asemenea unilateralitate crescuti adesea devinu după această în societate și preste totu în impregiurările vieții practice atâtu loru însuși câtu și altoră spre nespusa greutate. Sapienți sat!...

d) Atingem numai în fugă mare elementele de istorie și geografie patriei și universale, de istorie naturală, fizică populară și alalte obiecte prescise pentru școlile poporale, propunerea acestor de asemenea trebuind în școlă poporală, și mai vertosu în școlă poporală, se fia portată de ideea religioasă și moralității, de sinceră niștință de a formă și prin ele caracterulu morale alu plapandelor ființe omenești, — și venim la gimnastică.

sitate nebuna m'a impinsu, i-am luatú tóte hârtiile ce contiéneá buzunarele sí in cursu de o óra am cetítu. Intre altele am aflatu mai multe scrisori dela soçi'a s'a trimise prin preotulu din satu. De siguru aceste precautiuni le luase in urma cându m'a revedíutu pe mine. Nu me indoiescu c'á sí Leli'a trebuie se scie acestu secretu alu lui. Am pusu hârtiile asía, cá se nu banuiasca nimicu. D.-dieule, de ce acésta insielatiune? De ce atâtea juraminte cându cinev'a nu le póte impleni. Nefericít'a-mi de mine ce me voiú face atátu de nedreptatíta in lumie! Trebuie se plecu, numai potú stá aici. . . De-odata o idea nefericita 'mi strabatú crerulu: déca voiú fi muma? . . .

Nebuna de dorere incepui se tremuru la ide'a unei separatiuni. Stapênita ast'feliu de aceste nóue presêntíeminte incepui se plângu cu convulsii. In acestu momentu usi'a se deschise sí George, care nu banuía nimicu, intrá radiosu.

— Ce e? Ce s'a întâmplatú, strigá elu in culmea celei mai mari ingrijiri.

Eu nu i vorbii de locu.

Surprinsu sí atinsu póte siedíu lângá mine, 'mi luá un'a din mâni, o duse de nenumerate ori la buzele s'ale, me mângaiá, 'mi dede numirile cele mai tandre, insistentele cele mai calduróse, — dar' eu nici macaru nu redicái privirile asupr'a lui.

Elu inse, care a fostu desceptu, 'si facú feliu de feliu de supositii, — de odata i se parú c'á a gâcítu sí mi dise sarutându-me cu celu mai fericítu transportu :

— Iérta-me! ti-am facútu unu reu mare intr'adeveru, dar' esti asía de repítóre cá nu am potutu resistá pasiunei ce me dominá. Ce feliu! asía de masprita este inim'a t'a? Nu este nici o scuza pentru acel'a ce suferé din caus'a t'a. . . Sí apoi nu te iubescu eu cu cea mai mare pasiune. . .? Nu vei deveni tu soçi'a mea? . . .

Audíndu aceste protestari mintiunóse, indignatiunea me revoltá sí me redicái strigându:

— Ah! sêmtu cá o se inebunescu! O se moriu lovita de mân'a d.-t'ale, d.-le!

Apoi trecúi in ce'alalta camera incuindu usi'a in urm'a mea. Pe cându me departám 'lu audii dicându:

— D.-t'a!! D.-le! prea multu dispretiu Paulino. Sí apoi eu nu am cugetatu a-ti dá o lovitura de mórte dupa cum ai cugetatu. . .

Cátu a statu acolo nu sciu, dar' cându m'am trezítu erá inoptatu. De multu plânsu sí oboséla adormisemi.

Prin intarirea promisiunei s'ale de atâtea ori repetata sí care acum sciám cá erá departe de a o poteá indeplini tóta ambitiunea, totu amorulu meu propriu 'lu sêmtíu insultatu, sdrobotítu. Acel'a pe care eu 'lu iubiám sí cãrui me sacrificám 'mi parú insolentú sí infamú! Avusei rusíne, remuşcare pentru increderea sí sêmtírea mea pastrata acestui omu.

In faci'a acelu mintiuni pe care le proferá acum acele buze ce sarutasemi de atâtea ori cu ardóre sí lacrimi fericité, in faci'a acelu ochi, ce me privise cu o óra mai nainte sí a cãroru lumina

onesta sí blânda radiá sufletulu meu, acum 'mi parú cá cetescu in ei cursele unui viclesiugu mersíavu, barbaru chiar'. Nisce idei contradictorii celor ce avusesemi pâna aci revoltá in mine sêmtíulu onórei mele, pe care intr'unu momentu de orbire o sacrificasemi, — asíu fi voiítu se-mi sdrobescu viét'i'a prin cea mai cruda abnegatiune a viului meu amoru, care cu tóta perfidi'a lui George 'lu resêmtíám in faci'a amentiriloru placute ce se redesceptara mai poternicu numai spre a probá dorerea sí mândri'a sêmtíemintelu mele. Tóte aceste reflesiuni strabatura spiritulu meu sí luái cu totulu alta hotarire cá ace'a ce avusesemi pâna aci.

Servitóreá vediéndu-me atátu de abatuta, me întrebá cu lacrimile in ochi, — sí ei care este tovarasi'a nefericiriloru mele de atát'a têmpu i-i marturisii totulu.

D.-dieu care e mare sí nefaçarnicu numai elu va aveá indurare de d.-t'a, bun'a mea stapána.

Abiá dupa multa insisténcia sí mângaiere din parte-i me mai linisçii, in urma esípuçinu in valea singuratica se-mi uitu penibilele idei ce me muncescu. . . Ah! me totu gândescú díu'a de mâne ce-mi va mai aduce ea óre?

8 Iulie. George mi-a scrisu astadi o scrisóre lunga detailata, 'si cere iertare pentru fapt'a s'a, sí-mi promite credintia pe vióriu. Dar' óre eu odata insielata, tradata 'lu mai potú crede. . .? Me gasescu sub aceste impresiuni sí nu i-am respunsu.

Pela 2 óre Leli'a veni se me véda, sí ea 'mi parú trista, me îmbraciá cu lacrimile in ochisi-mi dise: — Pentru-ce ai causatu atátu mâchnire lui Radialu? Nú sci cátu suferé bietulu omu! Nu sí póte imaginá de ce ai devenitu asía de brusca sí in asía recéla faci'a de elu. . . sí apoi pari incurcata. . . mâchnita. . .

Nu i obiectái nimicu, dar' plânsei amaru!

— Astadi, urmá Leli'a vediéndu cá elu nu vine la mésa, am cercetatu despre dênsulu sí fetiorulu seu mi-a spusú cá e bolnavu. Am cerutu se-lu vedu. Mi-a spusú cá eri a fostu superatu sí adi inca e fórté neliniscitu; sí câte alte lucruri 'mi insirá Leli'a din care vediúi cá ei banuiescu cu totulu alta cauza. Eu fui rezervata, cá se nu întieléga ea cá sciám adeverulu totu atát'a cá sí ei sí cá se-mi potú executá planulu pentru fug'a mea.

13 Iulie. Astadi am plânsu multu. Pe cându me gasiám ast'feliu, vediúi pe Radialu intrându — erá fórté palidú sí tristú. Cev'a me tintuise in locu, nu potúi se facu nici o mişcare, se scotu unu cuvêntu. 'Mi intinse o mâna — i-am dat'o pe a mea cu recéla, suferi fára a-mi reprosiá sí mai lângá mine.

Tacuramu amendoí, — in cele din urma elu 'mi dise:

— Am întielesu Paulina cá vederea mea 'ti displace cu totulu acum. . . Te credi mai alesu sí mai nefericita prin mine. . . mi-am permisú a veni dar' spre a-ti spune cá sum decisú a plecá spre a numai turburá ast'feliu viét'i'a d.-t'ale. . .

Acilea se intrerupse. Fie-care cuvêntu alu lui 'mi sagetá inim'a, dar' avúi poterea de a nu-mi tradá emotiunile interne, elu urmá:

PITULUCU.

— D.-dieu 'mi este martoru că nu sum unu sperjuru și că iubindu-te nu am avutu intentiunea de a te pierde, — dar' și eu astadi sum atātu de nefericitu că vedu că numai potu contribuī la ferircirea acelei'a ce am adoratu-o in viētī'a mea.

Pe cându vorbiā se intrerupse din cându in cându — de siguru erā mișcatu. Urmā o mare tacere; eu inchisei ochii și me lasāi ast'feliu se-mi cada capulu la voi'a intēplarei; sēntiām că me sfēr-siescu — mi-lu plecāi pe o mēsa ce erā alaturi și statui ast'feliu. — Dupa o mare sfortiāre ce trebue se fi facutu asupra-i, elu se redicā si-mi dise cu unu facutu ce me sfasiā:

— Adio Paulino! Me supunu pentru a dōu'a-ōra destinului nemilosu! Am doritu se te vedu inaintea plecarei mele care va fi preste 3—4 dīle. Dēca vre-odata vei dorī ami scrie 'mi vei face mare bine și pentru acēst'a te rogu se primesci adres'a mea. . . Te rogu, iērtame. . . Celu mai nefericitu sum eu și regretu că nu potu a-ti marturisi dorerea mea. Dicūdu acestea 'mi sarutā mānile pe care cadiura lacremile-i ardiētōre, si eu petrūsa de mila și de regrete cadiui fāra cunosciētia.

Cāndu me trezii erā nōpte, tārdu me desceptāi dintr'unu somnu profundu și intramatoriu. Betrān'a servitōre 'mi spuse că George staturse in delungu la capatāiulu meu tristu și pe gānduri.

Cum me desceptāi si-mi reamentii cele petrecute, — mai alesu cuvintele ce-mi disese la plecare nu-mi mai esiāu din minte. Se credeā nefericitu fiendu-cā 'mi promisese prea multu și din caus'a legaturii de casatoria ce exista intre elu și ace'a femeia nu poteā nimicu realisā — sēu pōte alt'cev'a?

Me puneām in mii de ipoteze și nici un'a nu mi-se pareā nimerita. Umblāi pāna la diua că nebuna; erā o luna fermecatōre, te provocā se cugeti și in starea de escitare in care erām, că se-mi departezu suferinti'a, o esprimāi in cātev'a versuri:

Sēmtu că 'n ochi 'mi vine lacrimi
Si in peptu unu doru nebunu,
Er' pe buze-unu dulce nume
Cārui vreāu că se-i totu spunu :

O sēmtire reu ascunsa
A tradat'o faci'a mea,
Si-asta nobila pornire
Ai doritu se fie-a t'a.

A fostu scrisu in cartea vietii
C'amendoi se ne 'ntēlnimu,
Se gustamu sfant'a iubire
Si-amendoi se suferimu.

Astadi plecu, me ducu departe,
Amentirile-mi se strīngu :
Sōrtea mea a vrutu in lume
Cā se sēmtu, se scriu, se plāngu !

Pe cându rataciām incōce și incolo cugetām; ēta-me de dōue ori sacrificata — antāiu prin martisiulu meu fiendu impinsa de iubire și recunosciētia pentru parintele meu și a dōu'a-ōra mi-am sacrificatu onōrea și sēmtirea in ochii omului ace-

lui'a cārui'ai detoriām atātu! Éta vin'a mea, éta crimele ce mi-au atrasu atātea nefericiri!

Ah! George! George! . . .

15 Iulie. Astadi i-am scrisu și eu lui . . . o scrisōre amenuntita. I-am descoperitu cum am aflatu că e insuratu, l'am acusatū și i-am facutu mii de imputari. Ah! dēca nu mi-am gasitu ferircirea nici in maritagiu nici in amoru, de astadi inainte me devotezu numai amorului maternu, in elu celu pučinu speru a gasi dulcēti'a adeveratei bucurii. Idealulu meu este numai se-mi regasescu copil'a, se mi-o salvezu, se o facu a nu comptā pe o ferircire negativa, pe o positiune trectōre. 'Lu rogu se me uite cu totulu precum m'am silitu eu de-a-o face, si-i multumescu de tōte binefacerile.

O ōra in urma primii acestu respunsu din parte-i.

Draga Paulina!

Cu tōte cele ce s'au petrecutu eu totu te iubescu. . . Nici ur'a t'a, nici desgustulu teu de mine nu me pōte reci! Nu-ti poti imaginā cātu am suferitu din caus'a incertitudinei in care te gasesci. Calitatile si suferintiele t'ale mi-au inspiratu unu amoru poternicu si de a carui durata te rogu se nu te indoiesci vre-odata. Sum insuratu, este prea adevratu, inse acēst'a nu me impiedica de a te iubi pe tine pe care si odiniōra te-am iubitū. Ace'a ce incercu eu pentru soçi'a mea, este cu totulu diferitu, cā-ci ea mai multu mi-a fostu impusa de familia, dupa cum credu cā-ti amintesci, spre a-se salvā parintele meu de unu falimentu prin averea soçiiei mele; cu tōte acestea este o femeia de inima si care tiene multu la mine. I-i portu o recunosciētia fāra margini si o respectezu dupa cum merita, cā-ci in diferite ocațiuni si in totu-de-a-un'a a fostu gat'a a-mi redicā famili'a — ajutāndu-o. . .

. . . . Spunemi dēca asiū poteā aveā crudimea se o parasescu cāndu ea, care me iubescu ar' mori pōte de dorere. De siguru, tu care esci atātu de nobila m'ai despretiui atunci. . . Me vei intrebā inse cum in faci'a acestoru detorii si legaminte am avutu curagiulu de a te amagi pe tine si nu ti-am marturisu mai bine dela inceputu? In starea in care erāi atunci ar' fi fostu o imprudentia mare, m'am consultatu cu Leli'a si ea mi-a aprobatu intentiunile ce aveām.

Cā tiēneām inca la tine, cāndu am venitu la Zalesci acēst'a i-am marturisu Leliei, fāra se sciu ce devenisesi tu, si cāndu am aflatu m'am decisu se te salvezu ascundiēndu-ti inse positiunea mea, cā-ci ast'feliu tu ai fi refusatū ori-ce ajutoriu din partemi.

Drulu ce te-a cātutū a fostu celu mai bunu amicu a-lu meu, cātra care m'am si destainuitu. Comptām multu pe disele s'ale ast'feliu, cā m'a prevenitu cā trebuiesci ferita de alte emotiuni nōue, ce'a ce ti-ar' causā unu reu mortalu! . . .

Te-am constatatu: esti o natura sēmtibila, expansiva, dar' egoista. . . Amorul tu propriu are cev'a in sine care topesce fortī'a celor'alalte nobile sēmtiemente ce posiedi. . . Rusinea, demnitatea consciētiei t'ale reclama se stērpimu ori-ce tendintie mērsiave a naturei, nu inse pāna a stinge chiar'

foculu ce sustiène viét'ă, ce dă impulsione faptelor nobile, cugetarilor drepte; in fine, se nu sdrobimu fient'ă noastră condamnând'o desgustului, resemnarei dorerose, solitudinei, indiferentismului, că-ci care ar' fi atunci scopulu omului? Ore inim'ă t'ă n'ă trecutu prin tôte peripetiile causeru ce am mentionatu? De ce mai repetu se te abandonezi acum si resemnarei, indoielei sdrobitore? Cum vei poté trai, munci si contribui la educatiunea viitoriului fiicei t'ale? Nu, Paulina, sântiemintele scumpului teu George suntu acelea-si; sufletulu seu nobilu nu a cugetatu nici-odata a-te umili prin portarea s'a. Numai amorulu singuru puternicu, iresistibilu, flacar'ă mistuitoare ce se agit'ă mereu in inim'ă mea singura dar' a fostu complicea unei vointie a cărei energia s'a sfarimatu si ea in acésta lupta.

Sântiementele t'ale multu tēmpu inabusite, caracterulu teu inaspritu, bōl'ă care luase asia repedi progrese, cu tôte acestea eu totu am regasitu in tine urme care mi-au reamintitu pe Paulin'ă de altadata. Déca si tu mai tii cev'ă la mine si me poti iertă, dorescu că in loculul acel'ă in care te vei stabili regasindu-ti copil'ă si pe parintele teu, se-mi permiti din cându in cându a veni se te vedu că celu mai bunu si mai devotatu amicu gat'ă a te servi.

Te imbrașisezu

George.

(Va urmă.)

PAULINA ROVINARU.

BCU Cluj / Central University Library

Tôte 'si au menirea...

Tôte 'si au menirea 'n lume:
Codrulu deșu se infrundiesca,
Viscolulu se pustiésca,
Florile mirosu se dee,
Frund'ă verde 'n ramu se stee,
Norii grei plōie s'aduca,
Paserea se cânte 'n lunca,
Sōrele se dea lumina...
Er' tu dulcea mea anima!
Ai menirea se sdrobesci
Sēnulu care 'lu stapēnesci.

Ce-i mai frumosu.

Frumosu e campulu ceriului,
De stele sfinte semēnatu.
Frumosu e sēnulu crinului,
Curatu, virginu si nepatat.
Dar' nu-i nemicu frumosu si sfântu,
Nici susu pre ceriu nici pre pamentu,
Că alu feciōrei chipu iubit,
Cându prim'ă-ōra-a trasaritu
La gândulu, că ore ce-ar' fi,
Cându ar' incepe a iubi?!

GEORGIU SIMU.

MINUNEA MINUNILORU.

— Novela. —

(Urmare.)

6. Visitele de bolnavi.

Pe strada eră pe-aci se restorne pe cumnatulu-seu, pe vestitululu avocatulu Negrila, déca acest'ă, luugu in petiōre, inaltu, latu si incoltūratu cum cră nu ar' fi datu peptu cu elu că unu adeveratu Goliatu. Asia inse din norocire nu li-s'a intēmplatu nici unai'ă nici altur'ă alt'cev'ă, decātu că se buv-nira puçinu

„Staifrate!“ strigă avocatulu, „déca nu ai fi propriulu meu cumnatu, tī-asiu face unu procesu teribilu pentru acestu atentatu de omoru diu'ă la amédi! Déca 'mi vei fi ruptu vre-o cósta, trebuie se mi-o reparezi fāra remuneratīa, si eu nu-ti ceru alt'cev'ă decātu.?“

„Mi pare reu, me rogu de iertare!“ gāngavi doctorulu si trecū inainte. Avocatulu i-lu tiēnū de braçu. „De unde, doctore, unde te grabesci? De unde?“

„Dela matusi'ă Achimescu! E bolnava de mōrte,“ respușe doctorulu.

„De mōrte, frate? De mōrte? se fi cu Dommedieu, la revedere, frate!“ dise avocatulu si o luà cu pasi mari spre cas'ă matusiei.

„Déca insusi doctorulu marturisesce, că e bolnava de mōrte,“ i-si dicea pe cale avocatulu Negrila, „atunci e adeveratu. Se duce nu mai incupe indoiēla. Numai déca nu si-ar' fi pierdutu mintea, se nu-si mai pōta in urma face testamentulu! Mai sci, nu cumv'ă filosofulu si-a fi scosu plat'ă pentru fripturile si paștetele lui, ori i-a furatu protopopulu deja sufletulu. Ei acest'ă bucurosu i-lu dāu lui, numai se-mi lase elu banii!“

De abiă mai potū resufă, cându intră in odai'ă matusiei. Servitōrea tocmai avē se puna matusiei sub nasu o sticlutiă. Intru adeveru biat'ă Fira caută că si cându ar' trage pe mōrte, că-ci tocmai se reculese de unu lesiu, care a apucatu-o dupa ce a fugitu mediculu dela ea. Domnulu Negrila indata i-si formă crețele din façia intr'o espresiune a celei mai adēnci doreri, si greulu resufletu i-i prisosesce acum tocmai bine. Elu parū că nu pōte vorbi de spaima si de durere. Dar' inim'ă-i bateă de bucuria, că-ci elu află pe matusi'ă capabila a face testamentu si cu tôte aceste gat'ă a-se duce si pe ce'alalta lume. „Acum,“ gāndeă elu, „acum ori nici-odata trebuie batutu fierulu. O se vedemu, nu vomu potē noi face unu buclucu si filosofulu cu fripturile lui si si parintelui cu etern'ă lui fericire!“

Indata ce Fir'ă potū se vorbēsca, incepū elu asī dā unu aeru de dorere, că vede atātu de slaba pe iubit'ă lui matusiă, pe ângerulu de matusiă. Dupa aceste o sfatui se-si aduca pe altu medicu in locululu Danilescu.

„Si pentru-ce?“ intrebă Fir'ă.

„Vedi d-t'ă, elu e seracu că vai de elu — pōte sperēza, că va moscenti si nu-si va dā tōta

silinț'a de a mântui scump'a d.-t'ale viét'ia, ce'a ce ar' fi fórt'e de lipsa. Ómenii au slabit'uni. Mai bine unu omu neutralu, decâtu unulu interesatu. Sî apoi d.-t'a vei întielege că unu doctoru, care e totu-odată sî moscenitoriu, e judecatoriu, in propri'a s'a causa."

Matusi'a mișcă din capu.

"Eu adeca nu vréu se dîcu nimica in contr'a lui!" continuă d.-lu Negrila, cărui'a-i pareá fórt'e bine, că matusi'a clatina din capu, fiendu-că de aci elu deduceá, că doctorulu nu e judecatoriu in propri'a s'a causa, fiendu-că nu erá destinatu se moscenésca. "Nimicu, scumpa sî iubit'a mea matusi'a! Elu e de altmintrele unu baiatu fórt'e bunu. Dar' esti'alalti mi-au căm insufiatu ne'ncerdere, protopopulu sî profesorulu... Pfui! Ce ne-ómeni! A se bucurá de mórtea cuiv'a pentru vre-o doi banisóri!"

"De mórtea mea?" întrebá matusi'a facéndu o față acra cá sî o fién'ia parasita de tóta lumea.

"Eu demultu am observatu-o; demultu m'a superatu acést'a; dar' nu voiám se indisponu pe iubit'a mea matusi'a!" continuă avocatulu cu zelu totu mai mare, vedéndu, că nu-i stáu reu actiile.

"Dar' adeveratu se fie acést'a?" întrebá matusi'a, care, cu tóte-că credeá usóru tóte câte se vorbiáu reu despre altii, se căm indoia de cele ce priviáu persón'a ei ins'asi.

"Adeveratu? sî déca asíu fi unu mentiunosu de deminét'i'a pâna sér'a: in contr'a domnit'ale, matusi'a, nicí-odată nu am avutu inim'a de a minti, cu atátu mai puțin in aceste momente! Alt'cum suntu ec'asia flécuri dela cei doi veri."

"Flécuri? Ce? Aceste suntu numai flécuri?"

"D'apoi dá! spre esemplu, protopopulu díse mai déunadi: predic'a pentru matusi'a o are deja gat'a de dícece ani; dar' matusi'a are o viét'ia tenace sî predic'a i-o mânauca viermii."

"Sfinte Pantilimóne, ast'a nu asíu fi crediutu-o dela protopopulu! Alt'cum sciu eu, că elu e unu lingusóriu."

"La acést'a-i respunse profesorulu: "Atérna dela moscenire. Déca e de ace'a séma, apoi in díu'a inmormentarii o se facu o poména din cele mai bune mánari sî o se destupu o dușina de sticle din cea mai fina siampaie."

"Vai, acum trebuie se audu minunea minnilor!" strigá Fir'a. "Asceptati numai cu sticlele sî cu predicele vóstre. O se ve scergeti voi ochii!"

De vorbele din urma se ingrozí domnulu Negrila mai multu decâtu se bucurá de cele de antáiu. Elu, ce e dreptu, a facutu alusiune asíu pe departe la mórtea ei, cu multa bagare de séma sî in modu fórt'e gentilu, dar' inzadaru. Ea l'a asiguratu fâra nici o bagare de séma sî in modu fórt'e negentilu, că are poft'a, de así mai portá crucea inca vre-o câteva'a dușine de ani pe acésta pamentésca lume de suferinție. De facerea testamentului nici vorba nu poteá se fia. Nemân-gaiatu sî desperatu fugí avocatulu dela ea.

In curéndu dupa elu vení protopopulu Hâr-tiôga, într'unu resufletu curgéndu șodorile de pe

elu. Pe matusi'a o prinsese nescé friguri de atát'a superare sî se puse pe patu. Cându vedíu pe preotulu, î-si întórse față sî, aducéndu-si aminte de predic'a lui, nici nu voiá se-lu resalute. Prin acést'a preotulu devenise sî mai convinsu, că matusi'a trage de mórte sî, fâra multa ceremonie, începú o rogatiune, care trecú in fine in utilizarea: Omule, comandati casa, că-cí trebuie se mori! — Dar' sub acésta comandare de casa întielese elu — testamentulu.

"Mai este pâna atunci!" i-i replicá Fir'a într'o vóce patrundietóre, ce erá proprie întregei familii Chirilescu.

"Dar' verulu Negrila me asigurasé mai nainte, întêlnindu-lu pe la beseric'a duhului sântu!" î-i respunse pop'a cu uimire, că-cí la o vóce atátu de sunatóre dela o boltrava nici nu se mai asceptase.

"Ce asigurat!" strigá Fir'a mâniósa.

"Cum dísei," î-i respunse protopopulu. "D'apoi nu te-a amenințiatu elu cu testamentulu?"

"Elu, se me fi amenințiatu pe mine?"

"Fi matusi'a, nu te spariá de acestu moritoriu, care piere dupa bani, dupa acestu mamonu desíertu! Elu, ce e dreptu se jurá, că 'ti-v'a resturná int:egu testamentulu, déca nu-i vei testá lui cea mai mare parte din averea d.-t'ale; in deosebi pe mine m'a amenințiatu cu unu procesu de dóuedíeci de ani sî me numí unu lingusóriu. Dar' Domnedíeu se-i ierte peccatele; elu nu scie ce vorbesce! Dar' vreá se-ti restórne testamentulu!"

"Se mi-lu restórne, elu?"

"La tóta întêmplarea! Desí eu î-lu abatíu dela acést'a cu iubire crestinésca. Elu inse díceá că totu ce'a-ce ai d.-t'a o considera de proprietatea lui, pe care sî-a căscigatu-o in ciuste sî omenie prin procesele ce tí-le-a portatu. Fâra ajutoriulu lui, d.-t'a pe lângá tóta camatari'a, nu mai aveái nici unu francu sî sîedeái in institutulu seraciloru, î-mi díceá elu mie. Mi-am pusu mân'a la inima sî am oftatu spre ceriu: Ómenii suntu peccatosi de cându se nascu pe acésta lume!"

"Impreuna cu predic'a d.-t'ale, nepóte!" strigá matusi'a infuriata sî-i daduse semnu de a o parasí.

De abia est' acest'a, se sî insinuá profesorulu de filosofía. Dupa cele de antáiu condolentíe filosofice, începú a vorbí despre nemorirea spiritului; apoi despre o supa buna, pe care o pregatise bucatares'a lui dupa unu receptu de nou sî apoi prin ast'a, voiá se tréca la iubirea lui ce sî-a doveditu-o pâna la mórte mai multu cá ori sî care altulu. — Dar' matusi'a, care de otrava sî veninu de abia mai poteá vorbí, 'lu intrerupse strigádu: "domnule nepóte, pastrezati numai sup'a pâna la poména dupa mórtea mea!" Elu voiá se-si manifesteze uimirea cu tóte că se rosí pâna la ochi de rusíne sî de necasu, că i-a tradatu cinev'a glum'a. Dar' tóte inzadaru. Fir'a î-i aretá in sfêrsitu usi'a într'unu modu pe cătu se póte de filosoficu.

7. O alta minune a minuniloru.

În feliulu est'a se stricara tôte patru facultățile cu domnișior'a Fira Nepotii erău desperati, afara de doctorulu Danilescu. Elu rîdea de tôte aceste. Numai Mariór'a lui nu. Mariór'a facuse barbatului ei inca în dîu'a ce'alalta multe impuțari, desî în sfîrsîtu trebuia se rîda și ea de ide'a lui negândita. Elu o luà în braçia, o sarutà și-i dîse: „Ai dreptate! Nu trebuia eu se spunu nevinovatei fetióre asemenea lucruri; dar' intru adeveru, ieri nu sciam unde î-mi stà capulu, dupa ce te parasii!“

„Nu asia avé nimicu în contra, scumpulu meu, deca nu asiu avé convingerea, că matusîa e de neîmpacatu pe tóta vieti'a! Că-cî asia cev'a nu ierta nici o domnișiora. Sî ast'a e reu pentru noi, mai alesu acum. Êrn'a tîene inca multu; cuptoriulu î-lu încaldîescu atātu de puçinu, că gîamurile tóta dîu'a nu se mai desghiatîa, și cu tôte aceste ni-se gata lemuele. Tu insuti o sci. Sî în cassa avemu — uita numai aici!“ i-i zuraî la urechia cu vre-o doi bani dintr'o punga gôla.

Atunci batù cinev'a la usia. Betrân'a servitóre a Firei intră în casa, aduse o scrisóre sigilata dela matusîa, care se rôga, că domnulu doctoru se mérga la o ôra dupa mésa negresîtu la ea. Ea jace pe patu, dar' pare că se afa cev'asi mai bine cá ieri.

„Bine! vinu!“ dîse Danilescu, — luà scrisóreã și demise servitóreã. Cumpari scrisóreã în mâna, mișcà zimbîndu din capu și dîse: „Ên' prinde, Marióra! Ast'a e grea că plumbulu.“ O deschise. Dintr'o carte de jocu cadîura dîece galbini noi de nouti. Se mai uità odata la adresa. Ea sunà doctorulu Danilescu, și altui'a nimenui pe lumea acést'a. O asemenea darnice din partea fetiórei Fir'a produse o justa uimire în tîner'a parechia. „Ast'a e cea mai mare minune dintre tôte minunile matusiei!“ dîse Danilescu. „Asia scump'a mea, decându nu am mai avutu noi o ast'feliu de comóra în casa? Vedi, provedintî'a se ingrigiesce de noi și de copii nostri. Suntemu grigiti pe érna. Tóta lips'a are unu capetu. De ce plângi?“

„Vai!“ suspinà Mariór'a și cadîu în braçiele barbatului seu, „plîngu de bucurie!“ Dar', mai adause ea incetu, m'am și rogatu tóta nôptea, că-cî de dormitu nu prea poteam dormi.“

Atunci Danilescu o cuprinse cu amendoue mânilé și nu dîse nimicu; dar' plîngeã și elu pe ascunsu. Că-cî nu-i prea placeã se-si arete slabitionea.

8. Cea mai mare minune dintre tôte.

Precisu la o ôra statù elu dinaintea patului matusiei. Cu adênce mișcare și deplina multîumita î-i prinse mân'a, — i-a promis Mariórei că o va face, — sarutà acésta mâna binefacutóre și dîse: „Scump'a mea matusia, darulu d.-t'ale mi-a facutu multa fericire mie și Mariórei!“

„Scumpulu meu nepotu,“ dîse bolnav'a plina de fericire, că-cî de multu nu-i sarutase nimeni mân'a, „eu 'ti suntu deja de multu datóre!“

„Sî iértami necuviintî'a de ieri!“ continuà doctorulu.

Matusîa rusiúosa î-si acoperi faci'a cu mân'a și cu batist'a. Dupa o pauza î-i dîse fàra sè se uite la elu: „Nepôte, am tóta increderea în d.-t'a — vieti'a mea atêrna dela domniat'a! Poti se taci? Voiesci?“

Danilescu promise tôte. Dar' ea nu erà multîumita cu atât'a. Ea î-i promise intrég'a ei avere, deca î-si va tîené gur'a. Elu facù celu mai serbatorescu juramêntu.

„Eu sciu, că voi, amendoi ómeni tineri, sunteti desu în lipsa și necasu. Mè voiu bagá la voi în vîptu, că-cî pe servitóreã mea, care m'a servitu cu atât'a credintîa,“ aici incepù a suspinà tare — „totu trebue se o demitu. Cãta vreme iuse d.-t'a î-mi vei pastrá secretulu, 'ti dau doue mîi de franci pentru vîptu și, deca voiu mori, intrég'a mea avere.“

Doctorulu cadîu în genuchi și jurà.

„Dar' trebue se locuiti afara de orasiu, că-cî în orasiu nu remãnu. 'Ti predáu cas'a mea de lãnga pôrta impreuna cu gradiu'a fênațîulu. . . Sci d.-t'a cas'a mea de lãnga birtulu „la lupt'a dela Plevu'a,“ pe care am moscenitu-o înainte de ast'a cu unu anu dela fratele mamei mele, dela directorulu acciseloru.“

Doctorulu jurà cu mân'a pe pieptu, că în butulu ternei celei grele, elu se va mutá inca în dîu'a urmatóre.

„Cãta vreme vei taceã, nepôte, voiu se-ti platescu vîptulu pe unu jumetate de anu înainte; și pentru celu de antãiu arangiamentu pentru mine și d.-t'a, suntu acolo în dulapulu de dupa usia patrudieci și cinci de galbeni noi-nouti.“

Doctorulu î-si puse amendoue mânilé cu tôte dîece degetele pe pieptu și promise, că va taceã pâna la mormêntu, î-si gândiã inse totu-odata: ast'a de siguru gândesce, că a dou'a venire ori imperati'a ceriuriloru e dinaintea usiei.

Dupa tôte aceste inse Fir'a nu ajunsesse nici odata, că se-si marturisésca secretulu celu mare. Și de câte-ori se încercá a incepe, î-i stateã vorb'a în gura, ascundîendu-si faci'a și suspinându greu. — Doctorulu se sculà, se asiedîã dinaintea patului, 'si sterse genuchii cu manec'a dela rocu î-si facù o țigara și-sî gândiã: Cãndu se va poté odata scôte tóta ap'a dintr'o fântâna, voru secá de siguru și lacremile unei fetióre desperate.

(Va urmá.)

PRIN MÓRTE LA VICTORIA.

Comedia intr'unu actu

dupa A. Kotzebue localisata de Irin'a Sonea n. Bogdanu.

(Urmare.)

Scen'a XVIII.

Frundiescu, Florescu.

Frundiescu: Amice, tu m'ai chiamatu?

Florescu: Da, amice, am se-ti vorbescu unu cuventu seriosu. Precum bine vedi cu astuti'a cu greu ne vomu invinge unulu pre altulu.

Frundiescu: Nu trebuie se desperamu.

Florescu: Ei bine, nu ca dora asi'u fi ca pescele pe uscatu; inse a intrevenitu o impregiurare, care pentru tine e avantagiósa.

Frundiescu: Se audímu.

Florescu: 'Ti istorisemi eu odata, ca amores'a mea prima a fostu o féta buna, frumo'sa, inse prea bogata si prea de neamu mare.

Frundiescu: 'Mi aducu aminte. Tatalu ei, unu generalu decoratu cu medalie, nu voiá se-si deie fet'a dupa unu capitanu de cavaleria.

Florescu: Au trebuitu se ne despartímu, inse ne jurarámu credint'ia vecinica.

Frundiescu: O vecinicia de patru septemáni.

Florescu: Nici decum. Mai multu decâtu de unu anu oftezu ca si unu poetu. Inse dupa-ce betranulu nu mai moria, si dupa-ce zarfi eu aici pre domnisió'a Victori'a. . . .

Frundiescu: Firesce, acést'a te scusa.

Florescu: Inse e lucru de miratu amorulu primu. Elu dorme câte odata inse numai fórte usioru; abia sufla vèntulu o flóre pre elu, si se trezesce indata.

Frundiescu: Vrei dora se me convingi ca alu teu s'a trezitu?

Florescu: Fára de gluma, amice, — cetesce epistol'a acést'a, care o-am primitu tocmai acum'a. Betranulu generalu a moritu; Carolin'a mea, eredeá cea bogata 'mi anunčia, ca-i incungurata de petitori, inse ea remáne fidela jura-mentului si me ascépta cu doru.

Frundiescu: Da, da, ace'a stá aici.

Florescu: Vorbesce dara, ce se facu?

Frundiescu: Sfatulu meu usioru tí-lu poti gâci.

Florescu: Eu am facutu asemenare: In frumsetia si bogatia Victori'a si Carolin'a í-si suntu egale; inse cea de antâiu lasa la voi'a intem-platei alegerea barbatului seu, pe cându cést'a din urma me iubese; ce'a numai s'a jocatu cu mine, acést'a mi-a datu cuvèntulu seu seriosu; ce'a póte ca doresce invingerea contrariului meu, precându Carolin'a pentru mine abdíce de ori-ce casatoria.

Frundiescu: Asemenari fórte ratiunale.

Florescu: Si in fine amicit'ia pentru tine...

Frundiescu: Ah! Slug'a plecata!

Florescu: Ce suridi cu neincredere? Póte tu socotesci ca eu 'ti istorisescu o poveste? Déca inse 'ti voiu spune, camca caii miei suntu prinsu la trasura, si ca sum deja gat'a de plecare?...

Frundiescu: Amice, déca tu o faci acést'a, atunci 'ti dorescu din inima caletoria fericita; inse nu-mi luá in nume de reu, eu nu me incedu in tine inainte de ce vei fi plecatu.

Florescu: Convingete insu-ti. Petrece-me pâna la granitia. De acést'a te chiar' rogu. Ca-ci trebuie se-ti marturisescu, ori câtu de resolutu sum, totusi'u me dóre fórte tare iniu'a, vedéndu ca se apropie óra despartírei de Victori'a. Inse eu nu vréu se o mai vedu. Me voiu aruncá in trasura, voiu luá pre mine tóte halubele si nice nu me voiu uitá indereptu, pâna nu voiu fi scapatu de periculu.

Frundiescu: 'Ti dáu mân'a amice, ca sub acést'a conditiune te voiu insoçi.

Florescu: Vedi bine dela mine n'ai se asepti se-ti facu petrecere pe cale. Eu me voiu invèli in mantau'a mea si voiu mogógi ca si unu ursu.

Frundiescu: Fia precum doresci. Inse o conditiune 'mi concede si tu mie.

Florescu: Care?

Frundiescu: Dupa-ce vomu ajunge la granitia, ne scoborimu si tu mergi inaintea mea preste granitia, apoi éra si ne suímu in trasura si mergemu mai departe.

Florescu: Inca totu ace'asi neincredere? Fia dar', 'ti promitu si acést'a.

Frundiescu: Haidemu dara ingraba in trasura.

Florescu: Eu 'mi-aducu numai mantau'a si indata sum aici. (Ese.)

Frundiescu: Si dieu se fia acést'a seriosu?

Florescu: (vine indereptu): Inca un'a amice, vei fi asia de bunu se me scusi la Victori'a?

Frundiescu: De sene se intielege.

Florescu: Si la tatalu ei?

Frundiescu: N'avé grigia.

Florescu: Ascépta dara numai unu momentu. (Ese.)

Frundiescu: Hm, hm! — Acést'a schimbare repede... Eu totu me temu ca éra a clocitu cev'a blastematia. — Mei Vintila! Unde esti?

Scen'a XIX.

Frundiescu, Vintila.

Frundiescu: Audit'ai convorbirea nóstra?

Vintila: Din cuvèntu in cuvèntu.

Frundiescu: Óre se fia seriositate?

Vintila: Se vedeá destulu de onorabilu.

Frundiescu: Primit'a astadi o epistola?

Vintila: Cu scirea mea nu.

Frundiescu: Impachetatu-i-ai coferulu?

Vintila: Nice decâtu.

Frundiescu: Asia dara nice o pregatire de caletoria?

Vintila: Nici câtu de puçinu.

Frundiescu: Atunci e lucrulu naibei. De buna-séma éra si e o apucatura, desí nu potu pri-

cepe, cum m'ar' poté însielá la granitía. Dara totu un'a. Trebuie se fiu numai cu ochii 'n patru. Acum'a draga Vintila, 'ti voiu probá curagiúlu.

Vintila: Ah, bunulu meu domnu, cu curagiúlu meu inca nice cându nu m'am laudatu.

Fruñdiescu: M'ai poti dobândi o puiga plina de galbeni.

Vintila: Vorbesc, cá sêmțiescu cam se stérnesce in mine curagiúlu.

Fruñdiescu: Mergi in graba in chili'a mea, invèle-te in mantau'a mea; trage siapc'a mea de caletoria preste urechi, apoi vinà in dereptu și déca vei adá pre domnulu teu aici, siedi dimpreuna cu densusu in trasura, nemic'a dicându. Pentru cele-alalte lasa se grigiésca sórtea.

Vintila: Ah, domnule capitanu, numai de mi-asíu poté lasá cóstele a-casa.

Fruñdiescu: La casu de lipsa ai tu cu tine și vesce petióre.

Vintila: Vedi bine, pre petiórele miele me potu radimá, — dara domnule capitanu, déca va ajunge lucrulu la fuga, eu fugu de-adreptulu in serviciulu domnieit'ale.

Fruñdiescu: Ti dáu cuventulu meu.

Vintila (ese).

Fruñdiescu: Eu sum pregatitu pentru ori-cé casu. Déca de buna-voia se retrage, cu atátu mai bine, — de nu, pistólele miele suntu incarcate cu patróné órbe. Éca vine. Trebuie se-me ascundu. De nu l'ar' lasá répresentantele meu se ascepte multu. (Se ascunde in tușisú.)

Scena XX.

Nitia (cu mantau'a și pelari'a lui Florescu), Fruñdiescu.

Nitia (fórte ingriđiatu și incetu): Asíu fi bucurosu, se fiu trecutu preste acést'a.

Fruñdiescu (in sine): Mersulu inca i-e suspitosu.

Nitia: Déca domnulu meu ar' respectá dreptulu de masca.

Fruñdiescu: Pentru-ce s'a invèlitu pâna la ochi?

Nitia (cu vóce lina tremuratória): Drumu bunu, drumu bunu, dob'a bate. . .

Fruñdiescu: Mi-se pare cá incepe a cântá.

Nitia: Drumu bunu, bravi Romani!

Fruñdiescu: Cu adevératu curiósá dispositiune a inimei.

Nitia: Curagiúlu meu e gat'a de fuga, — de mai duréza câtu de puçinu acést'a stare de lucruri nici cu capái nu-lu ajungi.

Fruñdiescu: Unde se fia óre strengariulu de Vintila?

Nitia: Trașnetu și putiósá, éca vine domnulu meu.

Scen'a XXI.

Vintila. Cei de mai nainte,

Vintila (portându mantau'a și cacíul'a de caletoria alui Fruñdiescu, — tușescu).

Nitia (cá și cându numai acum'a l'ar' fi observatu, 'tu saluta de bunavenire mormaindu incetu).

Vintila ('si intinde cu frica mân'a din mantaua — lui Nitia): Bum, bum.

Nitia (scuturându-i mân'a): Bum, bum.

Vintila (face semnu cá fire-ar' cu placere a plecá): Bum, bum.

Nitia (face semnu afirmativu): Bum, bum.

(Ambii se mai complimentéza puçinu unul pre altulu, cá cine se între înainte, in fine Nitia intra cu grabire și Vintila dupa elu.)

Fruñdiescu (ese puçintelu din tușisú pândindu): E bine, — e bine, — ei suie in trasura, — s'au asiediatu — acum'a cumnate drumu bunu! — cu adevératu, — trasur'a duraie — (merge cátra fundu și se uita dupa ei), mergu in trapu depliuu, — acum'a mergu róta pre lángha cotitura . . . abíá voru trece díce minute și ei voru fi trecutu preste granitía, și Victori'a va fi a mea! — Asculta! — Nu mai audu nemicu. — Acum'a érási — acum'a érási duraie pre síosea. (Stá ascultându.)

(Va urmá.)

DIVERSE.

Cronica. — Adunarea generala a „Asociatiunii nationale aradane pentru cultur'a poporului romanu“ s'a tiênutu, sub presidíulu P. S. S'ale Dlu episcopu Joanu Metianu, in sal'a seminariului, la 29 Apriliu n. a. c. Cuventulu de deschidere alu Inaltului presidiu a fostu intimpinatu și primitu cu viua complacere, și s'a hotarítu a se trece intregu la protocolu. Dupa acést'a s'a alesu cu unanimitate de presidentu alu adunarei generale, pe noulu periodu de 3 ani — P. S. S'a Dlu Episcopu Joanu Metianu, de vice-presiedinte I. Sigismundu Popoviciu pres. trib. din Solnocu, de vice-pres. II. Jeroteiu Belesiu, vicariu episcopescu in Oradea-mare, ér' de notari: Dr. G. Plopu și Dr. Joanu Trailescu. S'a cetitu apoi raportulu generalu alu directiunei, din carele se vede, cá Asociatiunea a numeratu in anulu trecutu 71 membrii ordiuari, 19 fundatori și a dispusu de o avere de 2404 fl. 27 cr. S'a datu absolutoriu directiunii alese in adunarea generala din anulu trecutu, și s'a constituitu pe anulu 1889/90 in urmatoriulu modu: Directoru primariu: dlu Joanu Belesiu; directoru secundariu: Vasiliu Mangr'a; fiscu: Aureliu Suciu; perceptoru Lazaru Tescula; esactoru: Iosifu Moldovanu; bibliotecariu: Dr. Joanu Trailescu; economu: Ilie Dogariu; notariu: Dr. Traianu Potici. Membrii in directiune: Augustinu Hamsea, Moise Bocsianu, Dr. Petru Piposiu, Dr. Nic. Oncu, Dr. G. Plopu, Petru Truti'a, Dr. Jul. Bonciu, Teodoru Ceontea, Ignatie Papp, Georgie Purcariu, Romulu Ciorogariu, Josifu Gradinariu.

Espositiunea universalá din Paris s'a deschisu in 6 Maiu cu mare solemnitate. O multime imensa se gramadiá pe locurile pe unde trebuia se tréca presiedintele Republicei, care a fostu viu aclamatu.

Tirard a rostitu unu discursu, la care a respunsu presiedintele Carnot, glorificându lucrarea pacii. Carnot a fostu obiectulu unoru ovatiuni stralucite. Numerulu celoru ce au visitatu expositiunea in prim'a di se urca la 300.000. Succesulu festivitatii e completu. Nóptea o multime colosala de poporu se afla pe cheu, spre a admirá splendid'a festivitate venetiana si iluminatiunea. La sfêrsitu turnulu Eiffel a fostu iluminatu cu focu bengalicu.

La *sectiunea româna* presiedintele republicei franceze a fostu primitu decatra principele George Bibescu si de câtra intregulu personalu alu sectiunei. Comisariulu generalu a spusu presiedintelui republicei, câtu de fericitu se sêmtescu Români, luându parte la expositiua universalá, dându prin acést'a Franciei o nouá dovéda de afectiunea loru pentru ace'a, pe care o numescu sor'a loru cea mai mare. Dlu Carnot a felicitatu fórtu multu pe principele Bibescu pentru reusit'a sectiunii române; si cu strigate: „Traiesca Români'a!“ s'a primitu alocutiunea presidentulu republicei. Fetele române in costumulu nationalu au provocatu unu adeveratu entusiasmu.

La *expositiunea universalá din Paris* suntu 652 esposanti români. Produsele loru figuréza in 8 grupuri ale expositiunii, adeca: In grup'a I. lucrarile de arta, suntu 17. In grup'a II. educatie si invetiamentu, materialulu si metodele arteloru liberale, suntu 40. In grup'a III. mobile si accesorii, suntu 68. In grup'a IV. tieseturi, haine si accesorii, suntu 281. In grup'a V. industrii extractive, produse brute si lucrute, suntu 63. In grup'a VI. instrumente si procedeurile industriiloru mecanice, suntu 37. In grup'a VII. produse alimentare, suntu 142. In grup'a VIII. agricultura, viticultura, piscicultura (statistica), materialu specimene de instalatiune, suntu 4. Laolalta 652.

Romancele la espositiunea din Paris suntu patru la numeru, brune, blonde, sméde, dupa tóte gusturile; si imbracate in splendide costume nationale stau de podóba la restaurantulu românu, adeca facu unu feliu de serviciu, aretându-se, suridiendu si farmecându. La serat'a data la diuariulu „Figaro“ de lautarii români, au mersu si „frumsetile române.“ Firesce cá chipulu si costumulu au facutu sensatiune. In palatulu diuariulu „Figaro,“ frumseti'a femeileru române a fostu apretiuita, cá „fára parchia.“ Cum le scrie „Figaro“ fetele române suntu fórtu frumóse si costumulu loru pitorescu reveléza inca si mai multu frumseti'a loru.

Lautarii romani la Paris. „Figaro“ din Parisu, intre altele: scrie: — Amu primitu o visita fórtu interesanta: ace'a a lautariloru români. — Lautarii români suntu tígani a caroru origine nu e mai bine cunoscuta decâtu ace'a a tiganiloru din Ungari'a, dar' alu caroru instinctu musicalu e totu atâtu de caracteristicu cá si la acesti'a. — Eráu siése-spre-diece, cari cânta din

vióra, din alte instrumente de córde si din naiu (flúte de Pan); afara de doi trei, nici unulu din ei nu cunósce o nota de musica si cu tóte acestea ni-au interesatu si ni-au incântatu in tîmpu de mai bine de o óra. — Acesti „musicanti“ extraordinari au esecutatu mai multe compositiuni populari din tíer'a loru, apoi câte-v'a valsuri vieneze si o romantia din Rigoletto arangiata pentru naiu. — Ei cânta cu o espresiune si cu o perfectiune de nuanție surprindetórie; ritmele loru suntu mai precise decâtu acelea ale tiganiloru din Ungari'a, si esecutiunea loru nu e lipsita de virtuositate; solistulu, care a cântatu din naiu ari'a din Rigoletto, esecuta cá una adeveratu artistu; unu violistu a esecutatu o compositiune a s'a cu multa abilitate si cu multu sentimentu. Lautarii cânta in tóte dílele si serile la Champ de Mars, in pavilonulu construitu de comisarii Romaniei si voru atrage de siguru lumea prin originalitatea si farmeculu esecutiunei loru.

O coróna pentru regin'a Natalia. Unu comitetu de dame din Belgradulu-Serbiei a comandatu la Vien'a o coróna cu frundie de auru, cu insigniile Sêrbiei, ér' in midilocu portretulu regelui Alesandru, incungiuatu de diamante. Pe marginea corónei suntu gravate urmatórele cuvinte: „In aducerea aminte de 6 Maiu 1889.“ O deputatiune de dame va predá acestu cadou, care costá 20,000 franci, reginei Natalia la Jalta, cá semnu alu stimei ce o au damele sêrbe pentru regin'a loru.

Bibliografia. Din trecutul Silvaniei. *Legenda de Victoru Russu, a aparutu la Gherla in Editiunea Cancelariei Negrutiu.* — Subjectulu acestei legende e luata din seclulu alu IX-lea, din unulu dintre cele mai obscure, mai neguróse tîmpuri si ilustréza, intr'unu stilu poeticu, dulce si frumosu, unu episodiu istoricu intregu. Scopulu auctorulu e, cá impreunându „Utile cum dulce“ in opulu seu, se faca pre totu sufletulu, pre totu natulu romanu, ce scie numai ceti: se se ocupe cu „Trecutu Romanilor“, se véda, cá cine a fostu strâbuniu, prin câte vicisitudini au trecut si cum s'au conservatu subsecventii loru actuali pre aceste plaiuri romantice ale stramosiloru, cá si generatiunea sucrescenta venitória inca se se induca estu-modu quasi pre nesêmítite in frumosulu, dar' greulu studiu alu „Istoriei nationali,“ cu unu cuventu: se faca prin cetirea acestui opu, pre totu individulu, ce se numesce cu fala pre sene Romanu, se aiba placere si tragere de anima spre totu, ce privesce trecutul, spre scrutári si cercetári, spre studia seriósa, mai vértosu archeologico-istorice nedubitavere, ce atestéza dominatiunea romana atâtu de claru in aceste parti. — Si lectorulu ce va luá acestu opu in mâna, nici cá-lu va lasá din mâna, pâna nu-lu va terminá de cetitu. — Opulu contîene urmatórele capitule: Dedicatiunea, prevorbirea, excursiunea, pastorulu, privilegiatúra codrului, pe ruinele unui castru si castelu stravechiu, unu bujoru de copilita, geniulu nopturnu, invocatiunea, furtun'a, lil'a Silvaniei, o nópte in Salmecu, jocuri nationali, distrageri si revelatiuni, concertulu, Iasigii, care in-castrau, sorióra floriloru, o legenda din betráni, despartirea, dorulu, sibil'a, morbulu, revederea, odinóra si acum si reintórcerea; si consiste mai din 11 cóle in tipariu, pre papiru finu si cu litere nóne. — *Se póte procurá cu 1 fl. v. a. dela „Cancelari'a Negrutiu din Gherla (Sz.-ujvár), séu dela auctorulu, din Clusiu (Kolosvár).*